

หมวด 7

บัญชีเดินสะพัด

มาตรา 856 - มาตรา 860

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติเรื่อง บัญชีเดินสะพัดไว้ในบรรพ 3 ลักษณะ 19 ซึ่งเป็นเรื่องของเอกเทศสัญญา ตั้งแต่มาตรา 856-มาตรา 860 รวม 5 มาตราด้วยกัน ดังต่อไปนี้

มาตรา 856 “อันว่าสัญญาบัญชีเดินสะพัดนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลสองคนตกลงกันว่าสืบแต่ขึ้นไป หรือในชั่วเวลากำหนดอันใดอันหนึ่งให้ตัดทอนบัญชีหนึ่งทั้งหมดหรือแต่บางส่วนอันเกิดขึ้นแต่กิจการในระหว่างเขาทั้งสองนั้นหักกลบลบกันและคงชำระ แต่ส่วนที่เป็นจำนวนคงเหลือโดยดุลภาค”

คำอธิบาย มาตรา 856 เป็นมาตราแรกที่บัญญัติถึงความหมายของ “บัญชีเดินสะพัด” ว่ามีลักษณะสำคัญอย่างไรบ้าง ซึ่งเมื่อศึกษาแล้วจะเห็นลักษณะสำคัญของบัญชีเดินสะพัด มีดังต่อไปนี้คือ

1. **บัญชีเดินสะพัดต้องเป็นสัญญา** หมายความว่า บัญชีเดินสะพัดเกิดขึ้นได้ ต้องมีการทำสัญญาดตกลงกันระหว่างบุคคลสองฝ่ายที่มีความผูกพันในเรื่องหนี้สินซึ่งกันและกันอยู่แล้ว ว่าหนี้สินทั้งหลายที่มีอยู่นั้นให้แปรเป็นจำนวนเงินเสียก่อนแล้วนำมาจดลงไว้ในบัญชีของทั้งสองฝ่าย และเมื่อถึงกำหนดที่ตกลงกันไว้ว่าจะให้มีการหักทอนบัญชีกัน ก็ดำเนินการหักทอนบัญชีกันต่อไป จนเหลือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นเจ้าของฝ่ายเดียว แล้วฝ่ายที่เป็นเจ้าหนี้ก็จะเรียกให้ฝ่ายที่เป็นลูกหนี้ชำระหนี้ต่อไป ถ้าไม่ยอมชำระหนี้ภายในกำหนดก็ต้องเสียดอกเบี้ยให้กับฝ่ายเจ้าหนี้ในจำนวนเงินที่เป็นหนี้กันนั้น

สัญญาที่จะก่อให้เกิดบัญชีเดินสะพัดขึ้นนี้ ทั้งสองฝ่ายจะต้องนำหลักของสัญญาทั่ว ๆ ไปมาปรับด้วย ซึ่งหมายความว่า คู่สัญญาจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะทำนิติกรรมได้ตามกฎหมายทุกประการ และ

การแสดงเจตนาทำนิติกรรมบัญญัติเงินสะพัดนี้จะต้องเป็นเจตนาที่ตรงกัน ทั้ง 2 ฝ่าย ไม่มีการสำคัญผิด ฉ้อฉล หรือข่มขู่แต่ประการใด และเจตนาที่แสดงออกมานี้ จะต้องเป็นเจตนาที่จะหักกลบลบหนี้ในหน้าที่ถูกต้องตามกฎหมาย จะเอาหนี้ที่ผิดกฎหมาย หรือหนี้ที่เกิดขึ้นเพราะการกระทำที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน มาหักกลบลบหนี้กันไม่ได้เป็นอันขาด

สัญญาบัญญัติเงินสะพัดที่มีขึ้นนี้กฎหมายเพียงแต่บอกมาให้ทั้งสองฝ่ายมีสัญญาขึ้นมาเท่านั้น กฎหมายมิได้กำหนดว่าสัญญาที่ตกลงให้มีบัญญัติเงินสะพัดนั้น จะต้องเป็นหนังสือลายลักษณ์อักษรกันแต่ประการใด ฉะนั้นจึงต้องถือว่า การตกลงกันปากเปล่าให้มีบัญญัติเงินสะพัดขึ้นระหว่างบุคคล 2 ฝ่ายก็ย่อมใช้ได้ มีผลผูกพันทางกฎหมายแล้ว

แต่เมื่อเกิดมีสัญญาบัญญัติเงินสะพัดแล้ว กฎหมายกำหนดให้ทั้งสองฝ่ายจัดทำบัญชีหนี้ขึ้นมาเพื่อจะได้จดลงไปว่าใครเป็นหนี้กันเท่าโดยอย่างไร การทำบัญชีนี้ตามหลักในเรื่องบัญชีแล้ว จะต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรเสมอ มิใช่มาหนึ่งจดหนึ่งจำกันแต่ตัวเลขเอาไว้ในสมองได้ ฉะนั้นถึงแม้กฎหมายจะไม่ได้กำหนดว่าสัญญาบัญญัติเงินสะพัดจะทำเป็นหนังสือก็ใช้ได้ก็ตาม แต่การทำบัญชีหนี้ขึ้นมาเพื่อหักกลบลบหนี้จะต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรกัน จะพูดกันปากเปล่าไม่ได้ ฉะนั้นเวลามีปัญหาวินิจฉัยว่า สัญญาที่ทำขึ้นเป็นสัญญาบัญญัติเงินสะพัดหรือไม่ ก็ต้องวิเคราะห์ประกอบไปถึงตัวบัญชีหนี้ที่จดลงกันไว้เพื่อจะหักกลบลบหนี้กันนั้นได้ทำเป็นหนังสือหรือไม่ด้วย ถ้าตัวบัญชีหนี้มิได้ทำเป็นลายลักษณ์อักษรไว้เลย ใช้แต่จำ ๆ กันเท่านั้น อย่างนี้วินิจฉัยได้เลยว่าทั้งสองฝ่ายไม่ได้มีสัญญาบัญญัติเงินสะพัดกันแต่ประการใด

ข้อควรสังเกต สัญญาบัญญัติเงินสะพัดนี้เป็นเรื่องเฉพาะตัวของคู่สัญญาเท่านั้นจะแทนกันไม่ได้ ฉะนั้นถ้าคู่สัญญาตาย ต้องถือว่าสัญญาบัญญัติเงินสะพัดต้องเลิกกันทันที และต้องทำการหักทอนบัญชีกันต่อไป

2. สัญญาบัญชีเดินสะพัดเกิดจากการตกลงของบุคคล 2 ฝ่ายเป็นผู้ทำขึ้น

การก่อให้เกิดสัญญาบัญชีเดินสะพัดนี้ กฎหมายกำหนดว่า เกิดจากการตกลงของบุคคล 2 คน ซึ่งผู้เขียนขอเรียกว่าเป็น 2 ฝ่าย ส่วนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะมีก็คนก็ได้ แต่ถึงแม้จะมีฝ่ายละกี่คนก็ตาม แต่ละฝ่ายก็มีฐานะร่วมกันเหมือนบุคคลคนเดียวกันนั่นเอง

บุคคลทั้ง 2 ฝ่ายนี้ จะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ เพราะสามารถที่จะทำนิติกรรม ผูกพันให้เกิดผลทางกฎหมายได้ทั้งสิ้น

ตัวอย่าง นายแดงเป็นพ่อค้าอยู่เชียงใหม่ได้ติดต่อซื้อสินค้าจากนายดำพ่อค้ากรุงเทพฯ และในขณะเดียวกัน นายดำก็ซื้อสินค้าจากนายแดงเช่นกันหนี้สินระหว่างทั้ง 2 คนนี้ ต่างก็เป็นทั้งลูกหนี้และเจ้าหนี้ซึ่งและกัน ตามปกติในเรื่องหนี้สินตามกฎหมายนั้น เมื่อหนี้ใดหนี้หนึ่งถึงกำหนดชำระลูกหนี้จะต้องนำไปชำระให้แก่เจ้าหนี้ หรือทั้ง 2 ฝ่าย อาจจะหักกลบลบหนี้กันก็ได้ ถ้าหนี้นั้นมีวัตถุประสงค์เป็นอย่างเดียวกัน และหนี้ของทั้ง 2 ฝ่ายถึงกำหนดชำระเหมือนกัน อย่างนี้ก็ทำได้ แต่ถ้าแดงและดำมีความรู้กฎหมายเรื่องบัญชีเดินสะพัด ก็อาจจะนำเรื่องของบัญชีเดินสะพัดมาใช้ปรับเพื่ออำนวยความสะดวกของทั้ง 2 ฝ่ายก็ได้โดยตกลงกันว่า หนี้ที่เกิดขึ้นของทั้ง 2 ฝ่ายนี้ให้จดบัญชีกันไว้เป็นจำนวนเงินที่แน่นอน แล้วเมื่อถึง 3 เดือนหรือ 6 เดือน ก็ให้หักบัญชีกันทีหนึ่งก็จะเหลือฝ่ายที่เป็นเจ้าหนี้ฝ่ายเดียวอีกฝ่ายซึ่งเป็นลูกหนี้ก็ต้องชำระเงินที่เป็นหนี้นั้นต่อไป ถ้าไม่ชำระเงินต้นก็ต้องเสียดอกเบี้ยในเงินจำนวนนั้นด้วย

ตัวอย่าง นายแดงไปตกลงกู้เงินกับธนาคารแห่งหนึ่งในวงเงิน 50,000 บาท ตามปกติการกู้เงินนั้นเมื่อลูกหนี้ได้ส่งเงินชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ไปเช่น ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ในงวดแรกไป 20,000 บาทก็เหลือเงินที่เป็นหนี้กันอีก 30,000 บาท นายแดงจะไปเอาเงินจากธนาคารมาอีก 20,000 บาทเพื่อให้ครบหนี้ 50,000 บาท อย่างเดิมไม่ได้ ไม่มีสิทธิทำ และธนาคารก็ไม่ยอมให้แน่นอน แต่ถ้าแดงตกลงกับธนาคารขอทำสัญญาบัญชีเดินสะพัดในวงเงินกู้ 50,000 บาทนั้น เช่นนี้ แดงมีสิทธิที่จะเบิกเงินจากธนาคารไปมา

ได้ในวงเงิน 50,000 บาท หมายความว่า ถ้าครั้งแรกแดงได้เบิกเงินจากธนาคารไป 30,000 บาท แดงก็มีสิทธิที่จะเบิกเงินได้อีก 20,000 บาท และถ้าต่อมาแดงนำเงินมาชำระให้ธนาคารแล้ว 50,000 บาท แดงก็มีสิทธิที่จะเบิกได้อีกภายในวงเงิน 50,000 บาทนั้น ตลอดเวลาจนกว่าจะสิ้นสุดของสัญญาบัญชีเดินสะพัด

3. ทั้งสองฝ่ายตกลงระยะเวลาในการมีสัญญาบัญชีเดินสะพัด
การกำหนดอายุของสัญญาบัญชีเดินสะพัดนี้ กฎหมายเปิดโอกาสให้คู่สัญญาทั้ง 2 ฝ่ายตกลงกันได้ว่าจะให้มีกี่เดือน หรือกี่ปี แต่ถ้าทั้ง 2 ฝ่ายไม่ได้ตกลงอายุสัญญาบัญชีเดินสะพัดกันไว้ กฎหมายก็ว่าไม่เป็นไร ก็ถือว่าสัญญาบัญชีเดินสะพัดนั้นไม่มีอายุสัญญา คู่สัญญาทั้ง 2 ฝ่ายจะบอกเลิกสัญญากันเมื่อไรก็ได้ และเมื่อสัญญาได้มีการบอกเลิกกันแล้ว คู่กรณีทั้ง 2 ฝ่ายจะต้องมีการหักทอนบัญชีกันทันทีจะรีรอให้ถึงกำหนดหักทอนบัญชีที่ตกลงกันไว้ก่อนไม่ได้ เพราะกฎหมายได้บัญญัติไว้ว่าเมื่อสัญญาเลิกแล้วต้องหักทอนบัญชีที่จดกันไว้ทันที

4. ทั้ง 2 ฝ่ายตกลงกำหนดระยะเวลาหักทอนบัญชีเดินสะพัด
กำหนดระยะเวลาหักทอนบัญชีเดินสะพัดกันนี้ หมายความว่าทั้ง 2 ฝ่ายจะตกลงกันให้หักทอนบัญชีกันเมื่อใด อาจจะเป็น 1 เดือน 3 เดือน หรือ 6 เดือนครั้งก็ได้ กำหนดระยะเวลาหักทอนบัญชีกันนี้ กฎหมายเปิดโอกาสให้ตกลงกำหนดกันไว้ได้ แต่ถ้าทั้งสองฝ่ายมิได้ตกลงกันไว้ว่าจะหักทอนบัญชีกันเมื่อใด กฎหมายให้ถือว่าต้องหักทอนบัญชีกันทุก 6 เดือน นับแต่วันเริ่มมีสัญญาบัญชีเดินสะพัดกัน

ข้อสังเกต อย่าลืมว่าหลักเกณฑ์ข้อ 3 และ 4 นี้ต่างกัน หลักเกณฑ์ข้อ 3 เป็นเรื่องของอายุสัญญาบัญชีเดินสะพัด ส่วนหลักเกณฑ์ข้อ 4 เป็นเรื่องระยะเวลาหักทอนบัญชีกัน ฉะนั้นอย่าเอามาปะปนกัน จะทำให้ตัดสินปัญหาผิดได้

5. ทำบัญชีหนี้สินขึ้น เมื่อทั้ง 2 ฝ่ายตกลงกันให้มีสัญญาบัญชีเดินสะพัดขึ้นแล้วทั้ง 2 ฝ่ายต้องจัดทำบัญชีหนี้สินขึ้น หมายความว่าทั้ง 2 ฝ่ายต้องจัดทำบัญชีขึ้นมาเป็นลายลักษณ์แล้วจดหนี้สินที่มีกันนั้นลงไว้ในบัญชีที่

ทำขึ้น ถ้าหนี้สินนั้นเป็นสิ่งที่ของจะต้องแปรให้เป็นจำนวนเงินเสียก่อน เพราะ
สิ่งของนั้นราคายังไม่แน่นอน ต้องแปรให้เป็นเงินซึ่งคำนวณได้แน่นอน
แล้วนำจำนวนเงินนั้นจดลงไว้ในบัญชีต่อไป

สำหรับตัวเงินนั้น มีราคาแน่นอนอยู่แล้วถึงแม้เป็นเศษกระดาษเป็น
แผ่น ๆ กฎหมายก็ให้จดลงไว้ในบัญชีได้ แต่ถ้าตัวเงินนั้นไม่สามารถขึ้นเงิน
ได้ กฎหมายก็ถือว่าหนี้ที่เกิดจากตัวเงินนั้นจะนำมาหักกลบลบกันไม่ได้เช่น
กัน

6. ให้ทั้งสองฝ่ายตัดทอนบัญชีกันทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หมาย
ความว่า เมื่อจดลงในบัญชีหักกลบลบหนี้กันไว้แล้ว กฎหมายก็ยังเปิดโอกาส
ให้ทั้ง 2 ฝ่าย ตกลงกันว่า จะให้หักกลบลบหนี้กันทั้งหมดในบัญชีเลย หรือจะ
ให้หักกลบลบหนี้กันในบางส่วนของที่จดลงไว้ในบัญชีก็ได้ ซึ่งหมายความว่า
จะให้หักบัญชีกันเป็นเรื่อง ๆ ไปก็ได้

7. เมื่อหักบัญชีกันแล้วจะต้องเหลือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นเจ้าของ
ฝ่ายเดียว หมายความว่า เมื่อถึงกำหนดหักทอนบัญชีกันแล้ว ทั้ง 2 ฝ่าย
ก็จะจัดการหักทอนกันจนเหลือเพียงเจ้าหนี้ฝ่ายเดียว จากนั้นเจ้าหนี้ก็จะเรียก
ให้ลูกหนี้ชำระหนี้จำนวนนั้น ถ้าไม่ชำระหนี้ภายในกำหนดที่เรียกให้ชำระ
หนี้ ลูกหนี้ก็ต้องจ่ายดอกเบี้ยในหนี้จำนวนนั้นด้วย เรื่องดอกเบี้ยนี้ กฎหมาย
ก็เปิดโอกาสให้ตกลงกันได้ แต่จะตกลงเกินจากอัตราที่กฎหมายกำหนด
ไว้ไม่ได้ คือร้อยละ 15 ต่อปี แต่ถ้าไม่ตกลงเรื่องดอกเบี้ยกันไว้ กฎหมายก็ให้
คิดดอกเบี้ยได้ในอัตราร้อยละ 7 $\frac{1}{2}$ ต่อปีเท่านั้น และการคิดดอกเบี้ยนี้
กฎหมายให้คิดตั้งแต่วันที่หักทอนบัญชีกันเสร็จเป็นต้นไป

มาตรา 857 บัญญัติว่า “การนำตัวเงินลงเป็นรายการในบัญชีเดิน
สะพัดนั้น ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าได้ลงด้วยเงื่อนไขว่าจะมีผู้ชำระเงิน
ตามตัวนั้นถ้าและตัวนั้นมีได้ชำระเงินไซ้ จะเพิกถอนรายการอันนั้นเสีย
ก็ได้”

คำอธิบาย ได้กล่าวมาแล้วว่าหนี้สินต่าง ๆ ที่จดลงในบัญชีหักกลบ
ลบหนี้กันนั้น ถ้าเป็นสิ่งที่ของจะต้องตีราคาให้เป็นจำนวนเงินเสียก่อน จากนั้น
ถึงจะเอาเงินจำนวนนั้นจดลงไว้ในบัญชีต่อไป

การนำตัวเงินซึ่งเป็นแผ่นกระดาษมาจดลงไว้ในบัญชีหักกลบลบหนี้กันได้ไหม ปัญหาที่ต้องถือว่าทำได้ เพราะตามกฎหมายตัวเงินนั้นการออกตัวจะต้องกำหนดจำนวนเงินที่แน่นอนไว้บนตัวอยู่แล้ว ฉะนั้นเมื่อรู้จำนวนเงินแน่นอนแล้วก็จดลงในบัญชีได้ แต่จะหักกลบลบหนี้กันได้ต่อเมื่อตัวเงินนั้นสามารถขึ้นเงินได้ตามราคาของตัวนั้น ถ้าไม่สามารถขึ้นเงินได้ด้วยประการใด ๆ ก็ตาม ผู้เป็นเจ้าของตัวจะต้องถอนรายการตัวเงินนี้ออกไปจากบัญชีที่จดลงกันไว้นั้น จะถือโอกาสขอหักหนี้ก่อนไม่ได้ เพราะตามหลักกฎหมายทั่วไปแล้ว ตัวเงินจะมีผลทางกฎหมายต่อเมื่อขึ้นเงินตามตัวได้แล้ว ถึงจะทำให้หนี้เดิมสิ้นสุดกันไป ถ้ายังขึ้นเงินตามตัวไม่ได้ก็จะมาขอหักกลบลบหนี้ไม่ได้

มาตรา 858 บัญญัติว่า “ถ้าคู่สัญญาได้กำหนดกันไว้ว่าให้หักทอนบัญชีโดยระยะเวลาอย่างไรไซ้ร้ ท่านให้ถือเอาเป็นกำหนด 6 เดือน”

คำอธิบาย เมื่อคู่สัญญาทั้ง 2 ฝ่ายได้ตกลงให้มีสัญญาบัญชีเดินสะพัดขึ้นแล้ว ก็ต้องจัดทำบัญชีหักกลบลบหนี้กันขึ้น เพื่อจะได้ทำการหักกลบลบหนี้กันต่อไป ที่นี้ระยะเวลาในการหักกลบลบหนี้ตามบัญชีกันแต่ละครั้งนั้น กฎหมายเปิดโอกาสให้คู่สัญญากำหนดตกลงกันได้ว่า จะให้หักกลบลบหนี้กันในระยะเวลาไหน เมื่อใด เช่น 2 เดือน 4 เดือน หรือ 8 เดือน เพราะเมื่อตกลงกำหนดระยะเวลาเป็นของตายตัวแล้ว ทั้ง 2 ฝ่ายจะต้องหักกลบลบหนี้กันในวันเวลาที่ตกลงกันนั้นจะไปหักหนี้กันในระยะเวลาอื่นไม่ได้

แต่ถ้าทั้ง 2 ฝ่าย ไม่ได้ตกลงกันว่า เมื่อใดถึงจะหักกลบลบหนี้กันแล้ว กฎหมายได้กำหนดไว้ว่าต้องหักกลบลบหนี้กันทุกกำหนด 6 เดือน นับแต่วันที่มีสัญญาบัญชีเดินสะพัดกัน

มาตรา 859 บัญญัติว่า “คู่สัญญาฝ่ายใดจะบอกเลิกสัญญาบัญชีเดินสะพัดและให้หักทอนบัญชีกันเสียในเวลาใด ๆ ก็ได้ ถ้าไม่มีอะไรปรากฏเป็นข้อขัดกับที่กล่าวมานี้”

คำอธิบาย มาตรา 859 นี้ ได้กำหนดถึงอายุของสัญญาบัญชีเดินสะพัดไว้ว่า ถ้าคู่สัญญาทั้ง 2 ฝ่าย ได้ตกลงกันกำหนดอายุของสัญญา

บัญชีเดินสะพัดไว้ว่าจะให้มีอายุนานเท่าใด ก็เดือน ก็ปีก็ทำได้ ส่วนมากในทางปฏิบัติจะกำหนดกันเป็นปี เช่น 1 ปี, 3 ปี หรือ 5 ปี เป็นต้น แต่ถ้าไม่มีกำหนดอายุของสัญญาไว้ก็ต้องถือว่า สัญญาบัญชีเดินสะพัดนี้ไม่มีกำหนดระยะเวลา เมื่อเป็นเช่นนี้คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะบอกเลิกสัญญาบัญชีเดินสะพัดก็ได้ ถ้ามีการบอกเลิกสัญญาบัญชีเดินสะพัดเมื่อใด จะมีผลทางกฎหมายให้ต้องทำการหักทอนบัญชีกันทันที ถึงแม้ว่าระยะเวลาการหักทอนบัญชีกันนั้นยังไม่ถึงกำหนดที่ตกลงกันไว้ก็ตาม คู่สัญญาทั้ง 2 ฝ่ายก็มีสิทธิหักทอนบัญชีกันได้ เพราะกฎหมายได้บัญญัติให้ทำเช่นนั้น

ระยะเวลาของอายุสัญญาบัญชีเดินสะพัดนี้เมื่อถึงกำหนดคู่สัญญาต้องหักทอนบัญชีกันทันที แต่ถ้าทั้ง 2 ฝ่ายยังแสดงเจตนาที่จะให้มีสัญญาบัญชีเดินสะพัดกันต่อไป ก็ต้องถือว่า สัญญาบัญชีเดินสะพัดนั้นเดินต่อไป แต่ไม่มีกำหนดอายุของสัญญาซึ่งทำให้คู่สัญญามีโอกาสจะเลิกสัญญาเมื่อใดก็ได้

มาตรา 860 บัญญัติว่า “เงินส่วนที่ผิดกันนั้น ถ้ายังมีได้ชำระท่านให้คิดดอกเบี้ยนับแต่วันที่หักทอนบัญชีเสร็จเป็นต้นไป”

คำอธิบาย ตามหลักในเรื่องบัญชีเดินสะพัดนี้เมื่อทั้ง 2 ฝ่าย ได้หักทอนบัญชีกันแล้ว จะต้องเหลือเพียงฝ่ายเดียวเป็นเจ้าหนี้ ซึ่งมีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้เงินนั้นได้ภายในกำหนด ถ้าถึงกำหนดที่ให้ลูกหนี้ชำระหนี้แล้ว ลูกหนี้ไม่ยอมชำระหนี้ กฎหมายให้สิทธิเจ้าหนี้เรียกดอกเบี้ยในเงินจำนวนที่เป็นหนี้กันนั้นได้ โดยให้นับเวลาตั้งแต่วันครบกำหนดหักทอนบัญชีกันเป็นต้นไป มิใช่คิดดอกเบี้ยกันตั้งแต่วันที่คำนวณกันเสร็จจะ เพราะกฎหมายถือว่าวันที่หักทอนบัญชีกันเสร็จก็คือวันที่กำหนดหักทอนบัญชีกันนั้นเอง เพราะวันนั้นเป็นวันที่รู้แล้วว่าฝ่ายใดจะเป็นเจ้าหนี้ และเท่าใด ฉะนั้นก็ให้เริ่มคิดดอกเบี้ยกันตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นไปเลย

ในเรื่องดอกเบี้ยนี้กฎหมายเปิดโอกาสให้ทั้ง 2 ฝ่ายตกลงกันได้ว่าจะคิดกันในอัตราเท่าไร แต่ต้องไม่เกินจากที่กฎหมายกำหนดไว้คือไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี แต่อย่างไรก็ตามหากคู่สัญญาทั้ง 2 ฝ่ายจะตกลงกันไม่คิดดอกเบี้ยกันก็ได้ เพราะไม่มีกฎหมายห้ามแต่ประการใด เพราะสิ่งเหล่านี้มิใช่สิ่ง

สำคัญที่จะก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
กันแต่อย่างใด

แต่ถ้าทั้ง 2 ฝ่ายล้มตกลงกันเรื่องดอกเบี้ยกันได้ เมื่อหักทอนบัญชีกัน
เสร็จแล้ว ถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ภายในกำหนดต่อเจ้าหนี้ เจ้าหนี้ก็มีสิทธิที่จะ
คิดดอกเบี้ยได้ร้อยละ $7\frac{1}{2}$ ต่อปี นับตั้งแต่วันที่ถึงกำหนดหักทอนบัญชีกันเป็น
ต้นไป